

ביקורת תרבות, מוזיאונים והקשר ביניהם

ד"ר אור שרף, התכנית ללימודי תרבות, אוניברסיטת חיפה

הקלישאה אומרת שתארים במדעי הרוח הם לא "מעשיים" או "שימושיים". בוגרות ובוגרי תואר בהיסטוריה, ספרות השוואתית או רחמנא ליצלן בלשנות, יוצאים מבלי שיש בידיהם הכשרה ראויה או הסמכה מקצועית שיזכו אותן ואותם במשרה מתגמלת ובפרנסה ראויה, כך הקלישאה.

קלישאות הן נדושות אבל לרוב גם נכונות, אבל לא בהכרח במקרה הזה. אמנם, המחפשים קו ישיר מהכשרתם האקדמית לקבלה לשוק העבודה יצטרכו להתאמץ כדי למצוא אותו בפקולטה למדעי הרוח. אבל אחרים, והם רבים, הפתוחים לחיפוש דרכם המקצועית והאישית בקווים שאינם בהכרח ישרים, עשויים לצאת נשכרים לא פחות ממסלול ההכשרה האקדמית במקצוע הומאני למהדרין כמו חקר המקרא, לימודי מגדר או תיאטרון.

מדוע הדבר כך? כי מדעי הרוח מטפחים מיומנויות יקרות ערך -- לחיים, ובין היתר גם בחיי העבודה. למדתם לקרוא את כתב היתדות האשורי? כדי לפענח כתובות אשוריות במטלה המסכמת תצטרכו לדעת כיצד להשלים פערי מידע, להסתמך על הידע הנלמד כדי לרכוש ידע נוסף, וגם פשוט לשמור על ריכוז גבוה לאורך זמן. התוודעתם בקורס לתיאוריית האינטרטקסטואליות של ז'אק דרידה? בעבודה הסמינריונית תזדקקו לכל פירור יצירתיות כדי להסביר באמצעותה כיצד הרומאנים שכתב צ'רלס דיקנס משתקפים ביצירתו הספרותית של רבינדרנת טאגור, חתן פרס נובל לספרות הבנגלי. כשהתלמידות והתלמידים שהגישו את המטלות הללו יוצאים מהקמפוס לשוק העבודה, הם ניגשים לפתרון בעיות עם כלים שאין לחבריהם וחברותיהן בעלי ההכשרה המקצועית. עבור בעלי תואר במדעי הרוח עולמות למידת עולמות תוכן חדשים הם לא איום אלא הזדמנות; הליך עבודה שהתיישן אינו בעיה אלא פתח למציאת פתרונות יצירתיים; ופרוייקט עם דדליין קרוב יושלם על הצד הטוב ביותר הודות ליכולות הריכוז ומוסר העבודה הגבוהים.

יום המוזיאונים הבינלאומי שחל בשבוע שעבר הוא הזדמנות מצוינת להעלות למודעות אפיק פעולה נוסף של האקדמיה למען קידום מדעי הרוח: יציאה לפעול בקהילה. בתכנית לתואר שני בלימודי תרבות, למשל, לקחנו את המסגרת הקיימת של פרקטיקום, קורס שמעניק ניסיון מעשי דווקא בתארים המעניקים הכשרה מקצועית (תקשורת, עבודה סוציאלית, וכו'), והפכנו אותה להזדמנות לתלמידות ותלמידים של תואר מחקרי להכיר מקרוב את עבודתם של מוסדות תרבות. נוסף לחשיפה לתהליכי העבודה, יצירת קשרים (נטוורקינג) וצבירת ניסיון, ההתלמדות המעשית מספקת הדגמה חיה לתיאוריות ותכנים הנלמדים בקורסים, ומעניקה למוסדות המארחים הזדמנות פז להתעשר מהידע, היצירתיות והמחויבות האישית של התלמידות והתלמידים לפעולת המוסדות בשדה התרבות.

בניית מסד נתונים על אוספי צילום שעברו דיגיטציה (ספריית יונאס וסוראיה נזריאן, אוניברסיטת חיפה), תיעוד ראיונות עם ותיקי מושבה (בית הראשונים פרדס חנה), הפקת ערבי סרטים (סינמטק חיפה), סיוע לאוצרת הראשית (מוזיאון חיפה לאמנות), גיוס כספים מקרנות תמיכה והוצאה לאור של ספרי שירה (מקום לשירה), אלה הם רק חלק מהפרוייקטים שהשלימו תלמידות ותלמידי התכנית בשנתיים האחרונות. לכל אחת ואחד מהם נתפר פרוייקט לפי מידותיהם: תחומי עניין, תכניות לעתיד, יכולות מקצועיות. בניגוד לפרקטיקום בתואר הראשון, מרבית המשתתפות והמשתתפים בקורס בעלי מקצוע

מבוסס ומנהלות קריירות מצליחות. אולי מה שקסם יותר להן ולהם מכל היא ההזדמנות לצלול לעולם תוכן חדש, להתנסות בתחום בו הן והם דווקא נעדרים ניסיון, אבל להגיע להתלמדות עם רשת הביטחון של הליווי האקדמי שלנו, והליווי המקצועי של דיקנט הסטודנטים.

משבר הקורונה במהלכו חיי התרבות עצרו מלכת, הדגים בצורה כואבת, כואבת מדי, את החלל העצום שנפער בחיינו כאשר מוסדות כאלמות מופעים, תיאטרונים ומוזיאונים סוגרים את שעריהם. ברגע פגיע מצד אחד, ומרובה הזדמנויות מצד שני, מוזיאונים ומוסדות התרבות השונים, יכולים לצאת נשכרים מהידוק יחסיהם עם החוגים והתכניות במדעי הרוח. ככל ששיתוף הפעולה יעמיק, נוכל לייצר מסגרות לשילוב תלמידות ותלמידים לא רק כאורחים לרגע, אלא גם כסוכני שינוי התורמים לחשיבה מחודשת, ביקורת ויצירה, בה במידה שהם תורמים להפקת אירועים, תכנון לוגיסטי, דיגיטציה, או שימור מוצגים. הצלחה של סינרגיה שכזו תמחיש את התכלית היישומית החשובה ביותר של מדעי הרוח: טיפוח הרוח האנושית.